

Mogućnosti učenja stranih jezika na nivou lokalne zajednice Bijeljina

Possibilities of Foreign Language Learning in Bijeljina Local Community

Igor Drinić, MA, Univerzitet Sinergija, Bijeljina

Sažetak — U ovom radu će biti riječi o mogućnostima za učenje stranog jezika, održavanje nastave, organizovanju radionica, kurseva i vannastavnih aktivnosti vezanih za učenje stranih jezika na nivou lokalne zajednice u Bijeljini. Pored pregleda trenutnog stanja, biće riječi i o problemima i nedostacima, mogućnostima i izazovima sa kojima se suočavaju kako predavači, tako i učenici stranih jezika u ovoj lokalnoj zajednici, kao i primjeri iz ostalih lokalnih zajednica vezanih za nastavu stranih jezika, prvenstveno engleskog jezika.

Ključne riječi – učenje, strani jezik, lokalna zajednica, Bijeljina

Abstract – This paper examined the possibilities of foreign language learning, organising school classes, organisation of creative workshops, courses and other extracurricular activities related to foreign language learning in Bijeljina local community. Besides reviewing the current situation in the field of foreign language learning, this paper tackles the problems, possibilities and challenges that teachers, as well as students in this local community face, as well as the examples from other local communities related to foreign language teaching, primarily related to English language.

Keywords – learning, foreign language, local community, Bijeljina

I. UVOD

Rad počinje upoznavanjem sa predmetom, tačnije sa istorijatom nastave stranih jezika u Bijeljini, koje su institucije postojale u prošlosti koje su se bavile i nastavom stranih jezika.

U daljem tekstu rad će se baviti trenutnom situacijom, ponudom i potražnjom za učenje stranih jezika, mogućnostima učenika da stekne znanje i odgovarajući sertifikat za to stečeno znanje. Takođe ću prezentovati i poređenje proteklih pet godina, čemu interesovanje učenika/kandidata teži, kojim jezicima i nivoima, kao i uticaj globalizacije, demografskih trendova i liberalizacije tržišta rada u zemljama EU, pogotovo njemačkog govornog područja, na interesovanje za nastavu stranog jezika.

Pored podataka dobijenih od strane škola stranih jezika, osnovnih i srednjih škola, kasnije u radu će se prezentovati i podaci iz ankete sprovedene među profesorima engleskog

jezika sa mjestom prebivališta u Bijeljini, kao i među učenicima stranog jezika odraslog uzrasta.

II. METODI

U glavnom dijelu rada je primarno korištena deskriptivna metoda¹, od prikupljenih istorijskih izvora i aktuelnih podatakavezanih za trenutno stanje ponude i potražnje zaučenjem stranih jezika.

Ovaj rad se bavi istraživanjem istorije učenja stranih jezika u Bijeljini, za potebe tog istraživanja korišten je internet, zvanična stranica gimnazije „Filip Višnjić“ kao prve takve institucije u Bijeljini gdje su se učili strani jezici, kao knjigu „80 godina bijeljinske gimnazije Filip Višnjić“, a za određene istorijske podatke i knjiga „Korzo stare Bijeljine“, autora Slobodana Petrovića.

Za drugi segment rada, koji se bavi trenutnim stanjem nastave i učenja stranih jezika u lokalnoj zajednici Bijeljina, kontaktirane su osnovne i srednje škole u ovom gradu, koje su pružile informacije o stranim jezicima koji se uče u tim školama, kao i privatne škole stranih jezika koje su pružile podatke o upisu i prolaznosti na testovima kandidata koji uče strani jezik, kao i pregled promjene situacije u proteklih pet godina, trend sve većeg učenja stranih jezika sa ciljem dobijanja zaposlenja i boravišta u stranim državama, naročito zemljama Evropske Unije. Za podatke o demografskim trendovima migracije, koji su uveliko promijenili stanje upisa i interesovanja za strane jezike, takođe su konsultovani provjereni izvori na internetu.

¹ Deskriptivna metoda, odnosno opisivanje, je jedan od ciljeva nauke (pored npr. predviđanja i objašnjavanja). Metode deskripcije, kao što kaže naziv, opisuju predmete i pojave. Deskriptivne metode mogu biti metode posmatranja, anketa, studija slučaja. Deskriptivno istraživanje se može objasniti kao opis stanja stvari u trenutku dok ih istraživač posmatra bez mijenjanja bilo koje varijable. Pri tome, opisuju se različiti aspekti pojave ili predmeta, njihove karakteristike i/ili ponašanje. (Metodologija)

Istraživački dio ovoga rada je kvantitativni², jer mu je primarni fokus bio da pokaže, na ispitanom uzorku, koliko profesora engleskog jezika daje časove i kojem uzrastu, a u drugoj anketi, kod učenika engleskog jezika, koji postotak njih uzima privatne časove, te koji im je izvor bio od pomoći pri učenju jezika.

Instrumenti za anketu: dva upitnika, napravljena da bi količinski prikazali (kvantitativnom metodom) rezultate. Prvi je namjenjen profesorima engleskog jezika, zatvorenog tipa sa da ili ne pitanjima, zaokruživanjem ponuđenog odgovora i upisivanjem brojeva u polje pored odgovarajućih kategorija. Drugi je namjenjen učenicima stranog, u ovom slučaju engleskog, jezika, takođe kvantitativnog karaktera, sa zaokruživanjem da ili ne opcije pored svake od ponuđenih kategorija, i sa odgovorom otvorenog tipa, ukoliko postoji neka druga kategorija koja se ne spominje u upitniku da je dopišu.

III. REZULTATI

U ovom radu ću se prvo osvrnuti na istorijat učenja i nastave stranih jezika u lokalnoj zajednici Bijeljine, pa onda redom na trenutno stanje, interesovanje i mogućnosti za sprovođenje nastave, i konačno na sprovedeno istraživanje.

A. Istorija učenja stranih jezika u Bijeljini

Lokalna zajednica u Bijeljini je imala mogućnosti za učenje stranih jezika i prije povećanja trendova učenja stranih jezika u svrhe poslovnog usavršavanja ili života i rada u inostranstvu, mada su te mogućnosti bile isključivo vezane za učenje jezika u školi. Prva takva institucija, koja je pružala učenje stranih jezika, bila je gimnazija „Filip Višnjić“ u Bijeljini[1].

Gimnazija je osnovana posleratne 1919. godine, na mjestu sadašnje osnovne škole „Sveti Sava“, a od 1924. godine je uvela osmogodišnje obrazovanje, što joj je dalo naziv realne gimnazije, kada je i počelo učenje stranih jezika u toj ustanovi. S obzirom da je u tom periodu osnovno i obavezno obrazovanje bilo četvorogodišnje, nižom gimnazijom su se smatrali od pete do osme godine obrazovanja (ekvivalent današnjem šestom do devetog razreda osnovne škole), a realnom gimnazijom obrazovanje koje se danas smatra srednjom školom. U realnoj gimnaziji su, pored latinskog koji je bio obavezan predmet od početka, uvedeni prvo francuski pa i njemački jezik u predretnom periodu[1].

Za vrijeme drugog svjetskog rata, okupacione snage su dozvolili rad samo nižoj gimnaziji, tako da je tek u maju 1945. godine gimnazija nastavila sa radom. U posleratnim tendencijama, ruski jezik je zauzeo primat u odnosu na

ostale strane jezike, tako da je i u gimnaziji poslije ponovnog otvaranja krenuo da se izučava[1].

Ubrzo zatim, otvara se i poljoprivredna škola u Bijeljini, 1950. godine, u kojoj se takođe uvodi učenje ruskog kao obaveznog jezika, pa nedugo zatim tehnička i ekonomska škola, 1959. godine[1][2].

Tokom 1950-ih godina, trendovi u obrazovanju se mjenjaju, tako da se i u osnovnim školama uvodi učenje stranog jezika, a u srednjim školama se pored ruskog uvodi francuski, a krajem 1960-ih i engleski jezik, pored latinskog koji je bio obavezan predmet u gimnazijama sve vrijeme. U osnovnim školama i dalje je primat zadržao ruski jezik.

Poznat je podatak da se u tadašnjoj državi iz političkog razloga izbjegavalo učenje njemačkog jezika, tako da taj trend nije zaobišao ni bijeljinske osnovne i srednje škole.

Tek tokom ratnih događanja 1992. – 1995. i kasnije dolazi do potiskivanja ruskog jezika iz škola, gdje definitivno primat zauzima engleski jezik, koji je kasnije postao obavezan u svim osnovnim i određenim srednjim školama. Ruski jezik se zadržao u osnovnim školama u Ugljeviku i Loparama do danas, od mjesta u neposrednoj udaljenosti od Bijeljine, a od srednjih u gimnaziji u Ugljeviku i bijeljinskoj gimnaziji kao izborni predmet za učenike koji su učili ruski jezik u osnovnoj školi [3].

Posleratni trend u obrazovanju je bio da se engleski uvede kao prvi strani jezik, a pored njega njemački ili francuski, zavisno od škole, kako u svim osnovnim tako i u većini srednjih škola. Granica za početak učenja engleskog jezika se sve više pomjerala, tako da je od dva posljednja razreda osnovne škole sada počeo da se uči od prvog razreda u svim školama, čak i u većini obdaništa i predškolskih ustanova. [3].

Takođe je primjećen trend povećanja vanškolskog učenja stranih jezika u posleratnom periodu, uglavnom engleskog i njemačkog. Ta povećana zainteresovanost učenika za efikasnijim znanjem jezika, sa akcentom na komunikaciji što je rijede slučaj u školskom učenju stranog jezika, rezultovala je u sve većoj potrebi da se na određen način pruži znanje. Pored privatnih časova, koje su u tom periodu davali mnogi nastavnici i profesori stranih jezika, kao i bolji poznavaoци jezika bez zvanične diplome, pojavile su se i privatne škole stranih jezika, SEAL 1998. [4] i Anglia 1999. [5] godine, koje su i dalje u trenutku pisanja ovog rada aktuelne, kao i nebrojene druge koje nisu opstale u konkurenciji.

B. Trenutno stanje u učenju i nastavi stranih jezika u lokalnoj zajednici Bijeljina

Trenutni trendovi da se sa učenjem stranog jezika treba početi što ranije, kao i sve veća zainteresovanost stanovništva za učenje jezika u svrhu rada i života u inostranstvu, u mnogome su uticali na sve veće ponude i prilike za učenjem stranih jezika. Naime, posljednjih godina je zabilježen trend da se i u predškolskim ustanovama uvodi učenje stranog jezika, mahom engleskog jezika. Takođe,

² Kvantitativno istraživanje je istraživanje koje se sprovodi u društvenim naukama, oslanjajući se na teoriju verovatnoće i statistiku, rezultate dobijene na uzorku ispitanika primenjuju na celokupnoj populaciji. Cilj istraživanja može biti opis stanja ili ustanovljavanje uzročno-posledičnih odnosa između pojedinih komponenti (Kvantitativno istraživanje)

engleski kao prvi strani jezik počinje da se uči i od prvog razreda osnovne škole[3].

Kontaktirajući osnovne škole na području grada Bijeljine, dobio sam podatak da se, prema planu i programu Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske [3], pored engleskog kao prvog i obaveznog stranog jezika, uče i francuski i njemački jezik, te da je za njemačkim jezikom daleko veće interesovanje i da nedostaje stručnog kadra za nastavu tog jezika, u mjeri koliko bi bilo neophodno[6]. Od osnovnih škola, ponuda za strane jezike je:

1. O.Š. „Sveti Sava“ – engleski kao obavezan, francuski i njemački jezik
2. O.Š. „Vuk Karadžić“ – engleski obavezan, njemački, francuski
3. O.Š. „Knez Ivo od Semberije“ – engleski obavezan, njemački i francuski, s tim što njemački ima primat zbog većeg zainteresovanja i više nastavnika tog jezika
4. O.Š. „Jovan Dučić“ – engleski kao obavezan, njemački kao jedini drugi strani jezik

Iz priloženog se primjeti da se ponuda stranih jezika u različitim osnovnim školama ne razlikuje pretjerano. U srednjim školama u Bijeljini je drugačija situacija, iako engleski ostaje kao primarni jezik koji se uči, u većini škola i jedini. Od stranih jezika koji se uče u srednjim školama ponuda je sledeća:

1. Gimnazija „Filip Višnjić“ – engleski kao prvi i obavezan strani jezik, latinski kao obavezan za učenike prve dvije godine obrazovanja, njemački i francuski kao drugi strani jezici i ruski kao opcija za drugi strani jezik (prvenstveno za učenike kojima je bio drugi strani jezik u osnovnim školama)
2. Poljoprivredna škola – engleski kao jedini strani jezik, latinski obavezan veterinarskim tehničarima prvu godinu
3. Medicinska škola – engleski kao prvi strani jezik, latinski kao obavezan prve dvije godine
4. Tehnička škola „Mihajlo Pupin“ – izbor engleskog ili njemačkog kao jedinog stranog jezika
5. Ekonomska škola – isto kao u tehničkoj školi, izbor između engleskog i njemačkog kao jedinih stranih jezika

Kao što se vidi iz priloženog spiska, engleski jezik je i dalje primaran u svim školama. Interesovanje za učenje njemačkog jezika je sve veće, dok za francuski eksponencijalno opada, a nekadašnji obavezan i sveprisutan ruski jezik je marginalizovan na fond od dva časa sedmično,

i to samo u jednoj srednjoj školi, gimnaziji „Filip Višnjić“. Takođe, latinski jezik se u gimnazijama izučava kao i za vrijeme njihovog postanka, u medicini i veterini zauzima apsolutni primat, te kao jezik nauke ne podliježe trendovima niti politizaciji školstva[7].

Još jedan ogroman udio u ponudi učenja stranih jezika imaju privatne škole stranih jezika. Ove škole upisuju polaznike raznih starosnih dobi i početnog poznavanja jezika, te prema dijagnostičkom testu mogu da odluče u koju grupu mogu da svrstaju kandidata, po nivou znanja kojim raspolaže.

Prednost škola stranih jezika u odnosu na osnovne i srednje škole je to što, prvenstveno, imaju manje grupe učenika, koje su generalno više zainteresovane za učenje i rad. Takođe, časovi su fleksibilniji i organizovani tako da stavljaju akcenat na praktično znanje.

Ponuda privatnih škola stranih jezika je raznolikija od ponude u osnovnim i srednjim školama. Škola stranih jezika Anglia tako drži kurseve iz engleskog i njemačkog jezika, od časova za djecu ranog školskog uzrasta do odraslih učenika, i od početnog A1 nivoa do naprednog nivoa C2, prema CEFR standardu³, kao i konverzijsko usavršavanje i individualne časove [8]. Centar za strane jezike SEAL drži kurseve iz engleskog, njemačkog, španskog, italijanskog, slovenačkog, francuskog i ruskog jezika, kao i školu engleskog i njemačkog za predškolsku djecu uzrasta od 4 do 6 godina[4]. Takođe u funkciji je i centar za njemački jezik „Germanika“, koji se bavi isključivo učenjem njemačkog jezika, te upisuje polaznike starosti od 4 godine do odraslih kandidata, i posjeduje licencu za kurseve od A1 do B2 nivoa, prema CEFR standardu [9].

U ponudi se takođe nalaze i privatni časovi norveškog jezika, kao alternativa jezicima koji se već tradicionalno uče na ovom prostoru, a i zbog sve većeg interesovanja za životom i radom u skandinavskim zemljama (Časovi norveškog jezika) [10].

Centar za kulturu Bijeljine takođe bio mjesto održavanja besplatnog kursa ruskog jezika, koje je održano u organizaciji srpsko-ruske zajednice „Zavet“ (Besplatni kursevi ruskog jezika) [11].

Usled trenutne demografske situacije u državi, sa trendom masovnog odliva stanovništva, prvenstveno u zemlje Evropske Unije njemačkog govornog područja, otvorile su se nove mogućnosti za učenje stranih jezika u privatnim školama. Situaciji je, pored ekonomskog stanja u Bosni i Hercegovini, pogodovalo i to što su određene zemlje EU donijele zakone kojima se omogućava lakši dolazak u te države, dobijanje radne i boravišne dozvole i konačno državljanstva te države, te podaci pokazuju da je u protekle četiri godine samo Republiku Srpsku napustilo preko 70 000 građana [12] [13]. (podaci zavoda za statistiku RS, prenosi Radio Sarajevo, vijest objavljena 15. 3. 2018.). S obzirom

³ CEFR - Common European Framework of Reference for Languages, univerzalna evropska klasifikacija nivoa poznavanja stranog jezika, ide od A1 kao početnog do C2 kao naprednog (proficiency) nivoa znanja

da je za sticanje njemačkog, a i ostalih radnih dozvola ili državljanstava zemalja članica EU, potreban minimalan nivo znanja B1 ili više [12], za rad na pozicijama koje ne zahtijevaju visok nivo komunikacije, stvorila se ogromna potreba da se organizuje nastava i testiranje koji bi kandidatima dali određen nivo znanja i odgovarajući sertifikat.

Ljubaznošću direktorice jedne škole stranih jezika u Bijeljini ustupljeni su mi podaci o upisu u tuškolu stranih jezika u protekle četiri godine, od kada je aktuelan i podatak za iseljavanje 70 000 građana sa teritorije RS, naveden u ovom radu:

TABELA 1 UPIS NA KURSEVE STRANIH JEZIKA

Upis učenika: uzrast/školske godine	Uzrast učenika stranog jezika			
	I do III razreda o.š.	IV do IX razreda o.š.	Kursevi za odrasle	Ukupno
2014/15	+27%	+21%	+29%	+26%
2015/16	-1%	-13%	-16%	-11%
2016/17	+23%	+9%	-4%	+8%
2017/18	-9%	-16%	-2%	-9%

Tabela 1. Upis na kurseve stranih jezika, procentualan rast/opadanje broja kandidata

Broj upisanih kandidata, kao što se vidi iz priložene tabele, drastično varira iz godine u godinu, te ne možemo govoriti o stalnom trendu rasta ili opadanja. Takođe, situacija sa iseljavanjem stanovništva nije konstantan tok, već varira uz konstantnu tendenciju dugoročnog rasta, iako ne možemo staviti znak jednakosti niti izvući formulu u vezi odliva stanovništva i masovnijeg upisivanja kurseva stranih jezika.

C. Istraživanje ponude i potražnje za privatnim časovima engleskog jezika

U svrhu istraživanja ponude i potražnje za privatnim časovima engleskog jezika u lokalnoj zajednici Bijeljina, sproveo sam anketu 26 profesora engleskog jezika, starosti od 23 do 52 godine, i 50 učenika engleskog jezika iz privatne škole, odrasle dobi, starijih od 18 godina. Pitanja za profesore su bila:

1. Da li ste do sada davali časove engleskog jezika? (da/ne)
2. Ukoliko jeste, koliki je bio broj učenika? (1-5, 5-10, 10+)
3. Koliko često su učenici obično uzimali časove? Napišite broj pored svake od stavki (jednom, manje od 5 puta – pasivno uzimanje časova, manje od jednom sedmično, 1 do 3 puta sedmično, preko 3 puta sedmično)

4. Koji je uzrast učenika? Napišite broj pored svake od stavki (a)predškolski, b)1. – 5. razred, c)6. – 9. razred, d)srednja škola, e)odrasli učenici)
5. Da li dajete online časove engleskog jezika? (bestteacher.com i slično)

Na prvo pitanje je **19 (73%)** dalo potvrđan odgovor.

Na drugo pitanje, od preostalih 19 ispitanika, **11 (57%)** je izabralo prvu ponuđenu opciju, **2 (10%)** je izabralo drugu opciju i preostalih **6 (33%)** je zaokružilo treću opciju.

Na treće pitanje, **13** učenika je uzelo čas jednom, **42** je pasivno uzimala časove manje od 5 puta (obično kao pripreme za polaganje testova/prijemnih ili popravljane ocjene u školi), **4** učenika je uzimalo časove manje od jednom sedmično, **20** je uzimalo jednom do 3 puta sedmično i nije bilo učenika koji su uzimali više od 3 časa sedmično.

Na četvrto pitanje, predškolskih učenika je ukupno bilo **3**, učenika 1. - 5. razred je bilo **14**, 5. – 9. razred **26**, srednjoškolski uzrast **32** i odraslih učenika **4**.

Na peto pitanje je **8 (30%)** ispitanika odgovorilo potvrdno, dok su ostalih 18 izjavili da ne vrše takvu nastavu.

U drugoj anketi, sprovedenoj među učenicima, pitanja su bila:

1. da li uzimate privatne časove (da/ne),
2. šta Vam je od ponuđenog pomoglo da naučite strani jezik: a) osnovna/srednja škola (da/ne) , b) privatna škola stranih jezika(da/ne), c) privatni časovi(da/ne), d) filmovi/serije/muzika/TV(da/ne), e) internet/video igre(da/ne), f) knjige/časopisi(da/ne), g) život u inostranstvu(da/ne),h) razgovor sa maternjim govornikom tog jezika(da/ne), i) samostalno učenje(da/ne), i j) ostalo – navedi _____

1. Na prvo pitanje je **12 (24%)** odgovorilo potvrdno, a **38 (76%)** odrično
2. Na drugo pitanje, za osnovu/srednju školu je potvrdilo da im je pomoglo **16 (32%)** učenika, za privatnu školu **40 (80%)** učenika, privatne časove je zaokružilo **6 (12%)** učenika, za filmove, serije, muziku i TV tvrdi da im je pomoglo **37 (74%)** učenika, internet i video igre **28 (56%)** učenika smatra korisnim u svom učenju, knjige i časopisi u učenju stranog jezika su pomogli **22 (44%)** učenika, život u inostranstvu je **7 (14%)** učenika označilo da im je pomoglo u učenju, dok je priliku da im maternji govornik tog jezika pomogne u učenju imalo samo **3 (6%)** učenika, samostalno učenje jezika **16 (32%)** učenika navodi da im je pomoglo, dok kao ostalo nisam dobio odgovore koji se ne bi mogli svrstati u već postojeće kategorije.

IV. ZAKLJUČAK

Uprkos velikoj ponudi za učenje stranih jezika, koja se sastoji od 4 osnovne, 5 srednjih škola, dva univerziteta koja nude studijski program anglistika (engleski jezik), više privatnih škola stranog jezika i profesora stranih jezika koji uglavnom daju privatne časove po dogovoru sa učenikom, veliki broj učenika svoje znanje radije skuplja iz drugih izvora (multimedija, internet). S obzirom da je uzorak učenika koji pohađaju privatne škole stranih jezika, ipak primat imaju privatne škole.

U kvalitetnijoj nastavi engleskog, a i ostalih stranih jezika, trebalo bi poraditi na razgovoru na tom jeziku sa maternjim govornikom, jer su čak i u grupi učenika zainteresovanih za učenje, veoma je mali procenat onih kojima je razgovor sa maternjim govornikom pomogao u učenju stranog jezika (6%)

V. LITERATURA

- [1] 80 godina bijeljinske gimnazije, Gimnazija "Filip Višnjić" Bijeljina i "Đorđević" Loznica, 2009.
- [2] Korzo stare Bijeljine, Petrović S., 2002.
- [3] Nastavni plan i program za osnovne i srednje škole u Republici Srpskoj, Ministarstvo prosvjete i kulture RS
- [4] SEAL škola stranih jezika, bijeljina.org, web stranici pristupljeno 19. 10. 2018.
- [5] Škola stranih jezika Anglia, anglia-bijeljina.com, web stranici pristupljeno 19. 10. 2018.
- [6] ZZZRS – oglasi za posao, zzzrs.com, web stranici pristupljeno 17. 10. 2018.
- [7] Latinski jezik/obrazovanje, wikipedia.sr, stranici pristupljeno 19. 10. 2018.
- [8] Kursevi, anglia-bijeljina.com, web stranici pristupljeno 19. 10. 2018.
- [9] Centar za njemački jezik Germanika, schoolandcollegelisting.com, web stranici pristupljeno 19. 10. 2018.
- [10] Časovi norveškog jezika, facebook.com/pages/category/Schools, web stranici pristupljeno 19. 10. 2018.
- [11] Besplatni kursevi ruskog jezika u Bijeljini, bijeljina.org, web stranici pristupljeno 19. 10. 2018.
- [12] German nationality law, en.wikipedia.org, web stranici pristupljeno 16. 10. 2018.
- [13] Republiku Srpsku napustilo 70 000 ljudi (podatak zavoda za statistiku RS), radiosarajevo.ba, vijest objavljena 15. 3. 2018, web stranici pristupljeno 7. 10. 2018.